

ki so svoj življenjepisi napisali sami, je sedem, deset življenjskih zgodb pa so zapisali sodelavci zbirke (Micka Miškulnik, Maja Logar in Aleksander Tolmaier) in etnologinja dr. Marija Makarovič, urednica zbirke. Slednja je sestavila tudi vprašalnik za zapisovanje življenjskih zgodb (objavljen v prvi knjigi). Sestoji iz trinajstih sklopov, ki zajemajo vprašanja o življenjskem ciklu pripovedovalcev: otroška leta, mladost, življenjski sopotnik, otroci, sedanjost, podedovana in pripovedovalčeva sporočila, jaz in spremembe, domačija, prosti čas, delo, odnos do narave, vera, jaz - Slovenec.

Zgodbam sledi slovarček narečnih in manj znanih izrazov, uporabljenih v knjigi, in nemški povzetek. S slovarčkom je razumevanje besedila olajšano tudi tistim bralcem, ki jim govor pripovednic in pripovednikov ne bi bil v prvem hipu razumljiv. Sicer pa je besedila v obeh knjigah lektoriral in priredil dr. France Vrbinč.

Nove možnosti, ki jih odpira ta način zbiranja in posredovanja informacij, ki v subjektivnih opisih življenjskih

razmer v obliki neposredne izpovedi prinašajo etnološke in druge podatke o času, geografskem in družbenem okolju, so predvsem v tem, da si bralec sam ustvari podobo življenja pripovedovalcev in da na podlagi organizacije zgodb presodi socialno strukturo. Prav osvetljevanje časovnih in družbenih sprememb, kakor se kažejo v življenjskih zgodbah, je bil eden od razlogov, zakaj se je urednica knjige dr. Makarovičeva lotila zbiranja. Zgodbe pripovedovalcev so neinterpretirane (oziroma je interpretacija že sortiranje in urejanje zgodb). Na začetku vsake zgodbe so prikupni uvodi zapisovalcev, uredniški posegi so navedeni v oklepaju in le na mestih, kjer bi bila jasnost biografskega gradiva preskromna ali dvomna, kjer bodisi manjka natančna časovna ali pa je po domače zapisana krajevna opredelitev. Narečne besede so v poševnem tisku.

Zbranih zgodb je vsaj še za eno knjigo - to lahko pričakujemo v letošnjem letu.

Mojca Ramšak

NA POTI V VAS/UNTERWEGS INS DORF. KULTURA NA RADIŠAH SKOZI 90 LET/STREIFZUG DURCH 90 JAHRE KULTUR AM RADSBERG.

Uredila Mojca Ramšak in Tomaž Ogris.
Slovensko prosvetno društvo Radiše,
Slovenska prosvetna zveza v Celovcu,
Celovec 1994,
86 str., il.
ISBN 3-85435-233-6

To je že druga knjiga iz dvojezične serije Naša regija/Unsere Region. Temeljni namen publikacij, ki so leta 1993 začele izhajati na pobudo Zveze prijateljev mladine Ljubljana Center in Slovenske prosvetne zveze, je bil objavljati gradivo z osnovnošolskih etnodelavnic, ki potekajo na dvojezičnem ozemlju v Rožu na avstrijskem Koroškem.

Na lanskoletni etnodelavnici na Radišah je sodelovalo 18 osnovnošolcev iz Ljubljane in Radiš, ki so pod vodstvom treh študentk etnologije in dveh etnologinj raziskovali pet tem, ki so segale na vsa tri področja etnološke sistematike oz. kulture. Področje materialne ali gmotne kulture sta zastopali temi o domači obrti in delu verske stavbne dediščine ali raziskavi znamenj, kapelic in križev; družbeno ali socialno kulturo sta raziskovali skupini s temama o velikonočnih šegah in načinu združevanja otrok; na področje duhovne kulture pa je segala tema o bajkah, pripovedkah in legendah.

Raziskovano področje Radiše s pripadajočimi vasi je bilo raziskano na štirih ravneh, ki se razprostirajo znotraj kulture oziroma njene delitve na materialni, socialni in duhovni del in sicer: geografsko je bilo lokalizirano na vasi: Radiše/Radsberg, Verovce/Werouzach, Tuce/Tutzach, Zg. Rute/Oberkreuth, Dvorec/Schwartz, Zabrda/Saberda in Kozje/Kossiach, kronološko je bilo umeščeno v čas med 1930 do 1994 (do prve letnice seže spomin še živečih pripovedovalcev), socialno pa je bilo definirano s kmečko plastjo.

Poleg teh petih prispevkov delovnih skupin zbornik obsega še spremne besede Gustava Brumnika, predsednika Sloven-

ske prosvetne zveze, Rudolfa Scholtna, zveznega ministra za pouk in umetnost, Christofa Zernatta, deželnega glavarja, Michaela Ausserwinklerja, namestnika deželnega glavarja in Helmuta Woschitzta, župana občine Žrelec.

Daljši prispevek o Radišah, zgodovini kulturnega doma in Slovenskem prosvetnem Društvu Radiše je pripravil Tomaž Ogris.

Slovenskemu tekstu v prispevkih in pri podnapisih k fotografijam je dodan še nemški prevod, ki je informacijsko ena-

kovreden slovenskemu tekstu, čeprav vizualno (tipografija črk) morda ne daje te podohe.

Namen zbirke je predstavitev dvojezičnega okolja avstrijske Koroške in odkrivanje oblik dediščine, ki imajo iz preteklosti svoje nadaljevanje tudi v sodobnost. Prav v tem so njeni pobudniki videli svojevrsten izziv za raziskovalno delo z mladimi.

Tudi letos se obeta podobna publikacija za mesto Pliberk.

Lucija Horvat

JANJA ŽAGAR, OBLAČILNA KULTURA DELAVCEV V LJUBLJANI MED PRVO IN DRUGO SVETOVNO VOJNO.

Mladika, Ljubljana 1994, 159 strani.

ISBN 961-205-028-7

Časovno se je avtorica (etnologinja, kustodinja v Slovenskem etnografskem muzeju) omejila na čas med obema vojnama, krajevno pa na Ljubljano in njeno vplivno območje.

Knjiga obsega poleg uvoda in sklepne besede naslednja poglavja:

1. Raziskovanje obravnavane teme,
2. Delavstvo v Ljubljani med obema vojnama,
3. Oblačilna moda,
4. Oblačenje delavcev in njihov odnos do oblačil.

Uvodoma avtorica opozarja, da je slovenska etnologija zaostajala v raziskovanju industrijskih naselij in mest vsaj dve desetletji, nato pa skuša podati pregled etnoloških obravnav delavske kulture v tuji in domači literaturi. Opozarja, da gre pri tem bolj za delavsko kulturo kot del kulture industrijske družbe (Maja Godina), nato pa poda še pregled domačih del iz oblačilne kulture in zlasti omenja avtorje: Angelosa Baša, Marijo Makarovič in Tanjo Tomažič. Poudarja, da se je oblačilna kultura delavskega sloja pojavila kot tema seminar-skih in diplomskih nalog na oddelku za etnologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani, da pa ni pomembna raziskovalna tema v smislu slovenske etnologije. Delavsko kulturo so bolj raziskovali v vzhodnoevropskih državah, npr. na Češkem v okviru Inštituta za etnologijo in folkloristiko (Mirjam Moravcová).

V 2. poglavju študija definira Ljubljano kot Veliko Ljubljano, ki je nastala z združitvijo okolice (Moste, Vič, Šiška, Štepanja vas, Ježica in Polje) s središčem, in razslojenost njenih prebivalcev v višji, srednji in nižji sloj. Zadnjemu so pripadali tudi delavci, ki so stanovali v predmestjih in v bližini obrtnih ter industrijskih obratov. Zemljepisno so bili različnega porekla, deloma rojeni v mestu, večinoma pa priseljeni iz bližnje in daljne okolice - najmanj iz vzhodne Slovenije, manj tudi iz zahodne (zaradi vpliva Trsta in Gorice). Slovensko delavstvo ni bila homogena skupina, še najbolj jo je določal gmotni položaj. Verske šege so gojili bolj iz navade kot iz verske gorečnosti, politično prav tako niso bili pretirano definirani. Splošna jim je bila težnja povzpeti se iz delavskega sloja. Način življenja je bil v glavnem dvojen: ali stalno stanovanje in zaposlitev ali oboje nestalno in iz tega izhajajoče posledice.

V poglavju Oblačilna moda podaja avtorica glavne zakonitosti mode, ki povezuje višje sloje in jih ločuje od nižjih. Širi se od zgoraj navzdol, od premožnih na revne, v sklenjenih valovih, in je neke vrste izenačenje okusa okolice. Obravnavano obdobje razdeli na čas do leta 1930 in čas po njem, in to izraziteje v ženski kot pa v moški modi. Do tega leta je bil lepotni ideal ženske "ženska kot deček": vitka, ozka, brez poudarjenih ženskih oblik, kratki lasje. Moški so bili bolj naravni, le ramena so bila širša. Ženske obline se začno bolj poudarjati oz. kazati proti letu 1940. Naš prostor je bil pod vplivom Avstrije (bluze, materiali), Francije (klobuki, večerne obleke, šivanje, svila), Anglije (moška oblačila), včasih so bili ti vplivi malo posebni (npr. štajerski dirndl). Modne informacije so prihajale prek revij, priročnikov, pozneje s konfekcijsko ali z osebnimi stiki ob potovanjih nekaterih obrtnikov.

Avtorica loči med modo in oblačilnim videzom, ki je pod vplivom mode, vendar pa odvisen od posameznikovega premoženja, starosti, poklica, kraja bivanja in je neke vrste individualni okus.

V poglavju Oblačilo kot predmet porabe je poudarjeno, da porabo določa denar in da je za obravnavani čas treba upoštevati kar dve gospodarski krizi (sreda 20-ih let in prva polovica 30-ih let), ko je bil delavčev zaslužek pod gospodarskim minimumom in je komaj zadoščal za hrano in stanovanje, "če mož ni pil in je žena bila varčna".

Študija postaja od tu dalje vse bolj konkretna in vse bolj osredotočena na predmet opisa. Tako navaja za obleko, da so delavci imeli obleko za "vsaj enkrat za preobleči" in eno praznično obleko, vendar mlajši tudi več; obleko so nosili zelo dolgo (plašči, kostimi in moške obleke od 5 do 20 let), največ so imeli cenenih delovnih oblačil, perila za preobleči poleg pralnega, podobno je bilo z obuvalom. Nabava je bila še zmeraj po potrebi, otroci so imeli prednost pred starši, starejši otroci pred mlajšimi, mož pred ženo; najmanj je kupovala ali nabavljala obleke žena, ki je bila nezaposlena. Avtorica zelo natančno prikazuje krojenje, šivanje in izdelovanje obutve ter cene teh storitev. Proti letu 1940 se je bolj uveljavila konfekcija, prodrla je kot darilo za razne priložnosti in postala predmet dediščine.

Zelo je zanimivo poglavje Oblačilo kot simbol, kjer je najprej definirana funkcija obleke, ki simbolizira po eni strani zaščito in varovanje, po drugi pa drugačnost od naravnega videza.